

GEMEENSCHAPSBELANG BIJ HET PARTICULIERE BOSCHBEDRIJF

door W. BURDET.

Stellingen :

- I. De handhaving van het thans aanwezige boschareaal, zoomede de uitbreiding daarvan op de daarvoor geschikte gronden, moet voor ons land als een gemeenschapsbelang worden beschouwd.
- II. De exploitatie der bosschen in Nederland kan op de meest oeconomische wijze geschieden, wanneer het bosch in den vorm van particulier eigendom wordt beheerd.
- III. De maatschappij heeft een gemeenschapsbelang bij de gezonde ontwikkeling van het particuliere boschbedrijf en kan deze het best bevorderen, door een speciaal daarvoor ingerichte Voorlichtingsdienst van Staatswege.

Ja geachte lezer, er staat werkelijk *particulier eigendom* en *particulier boschbedrijf*. Ik weet wel, het is *gewaagd* zoiets in onze kringen te fluisteren, laat staan zwart op wit vast te leggen en zoodoende niet mee te gaan met de officieel gangbare meening, maar — ik bevind mij daarbij in goed gezelschap (al is het klein) en dat is voor mij ook heel wat waard. Ziet U maar eens.

In het Jan. nummer 1932 van dit Tijdschrift, publiceerde de Nederl. Boschbouwvereniging de vragenlijst der „Internationale Enquête betreffende de bebossching of herbebossching van voor den boschbouw geschikte gronden toebehoorende aan particulieren." Op blz. 4 staat betreffende de beantwoording der vragen het volgende vermeld : „Het kwam het Bestuur dezer Vereeniging praktisch voor, zich aan te sluiten bij de beantwoording door het Staatsboschbeheer, welk antwoord *met toestemming van den Directeur*¹⁾ van dat beheer, hieronder volgt."

Voorts lezen wij als antwoord op de vijfde vraag (tweede gedeelte) op blz. 13 het volgende : „De bij de staatsbemoeiing gevolgde lijnen gaan uit van het standpunt, dat de veiligste vorm van boschbezit voor een land is die van Staatsbezit en daarnaast die van gemeente-eigendom. Het particuliere vermogen is te zeer aan schommelingen onderhevig, dan dat het zich goed zou leenen voor blijvend boschbezit, *terwijl bovendien het vastleggen van kapitaal in bosch bij particulieren niet zeer gewild is, door den langen omloopstermijn van dat*

¹⁾ Cursivering door ondergeteekende.

*kapitaal en de doorgaans lage rente die het afwerpt."*¹⁾ Dan lezen wij iets verder (op blz. 27) in hetzelfde nummer in een artikel van van Dissel: „Een aansporing voor den boschbouw" (overgenomen uit de Nieuwe Rott. Courant van 22 Nov. 1931, Ochtendblad D) o.a. het volgende: „De aanplant van bosch en boomen vormt ook thans nog — ja waarschijnlijk juist nu — niet alleen voor de gemeenten en den Staat, maar ook voor den particulier een rendabele en veilige kapitaalsaanwending."¹⁾

Inconsequent? Het is mogelijk. In elk geval ben ik van Dissel ten zeerste dankbaar voor deze tweede uitlating welke, naar ik hoop, hem ook dichters aan het hart heeft gelegen.

Op 12 Oct. j.l. werd van andere zijde wederom een lans gebroken ten gunste van het particuliere boschbedrijf en wel door H. van Vloten ter gelegenheid van zijn promotie. Door hem werd o.a. de stelling verdedigd: „Particulier eigendom waarborgt evengoed als eigendom van den Staat en van publiekrechtelijke lichaam het behoud van boschbezit."

Als opponent dezer stelling haalde Prof. te Wechel²⁾ een lange reeks literatuur uit buiten- en binnenland aan, waaruit spreker dan tenslotte concludeerde dat de stelling, volgens deze autoriteiten, eigenlijk precies andersom had moeten luiden.³⁾

Door den doctorandus werd er bij de verdediging zijner stelling in de eerste plaats en zeer terecht op gewezen, dat hij daarin niet tegen het Staatsboschbezit, noch tegen eene wettelijke regeling van het particuliere boschbezit stelling had genomen, maar dat hij wèl het particulier eigendom wenschte te bepleiten. Verder wees hij er op dat de door den opponent aangehaalde schrijvers allen *deductief* tewerk waren gegaan en zoodoende geen eigenlijk bewijs konden leveren, dat het

¹⁾ Cursivering door ondergeteekende.

²⁾ Ter voorkoming van misverstand, wordt de lezer er aan herinnerd, dat Prof. te Wechel, in „*De Economist*" van 1919, een artikel publiceerde onder den titel: „De Staat als Boschbezitter", welke verhandeling tot nog toe de eenige in het Nederlandsche geschrevene is die, zoowel de voor- als nadeelen van Staatsboschbezit, duidelijk tegenover elkaar stelt. Te Wechel fungeerde dus slechts „pro forma" als opponent van de stelling van van Vloten.

³⁾ Uit de buitenl. literatuur werden achtereenvolgens aangehaald: Leroy-Beaulieu: „*Science des Finances*", voorts Adolf Wagner: „*Finanzwissenschaft*" (1e dl.). Van Dr. Max Endres werden twee fragmenten uit zijn bekende werk „*Forstpolitik*" (blz. 287 en 293) voorgelezen. Verder nog uit een jaarboekje van het Am. Dept. of Agr. „*Timber: Mine of Crop?*" (Washington 1922), en tenslotte werd nog aangehaald de Zwitsersche Boschwet 1917.

Van de Hollandsche schrijvers werden genoemd E. D. van Dissel, J. van Steijn en F. W. Malsch, die in verschillende artikelen in het Tijdschr. der Nederl. Heidemij. tot ongeveer dezelfde conclusies zouden komen, als de hierboven vermelde buitenl. autoriteiten.

particulier eigendom inderdaad steeds oorzaak van het achteruitgaan van het totale boschareaal was.¹⁾

Nu vond ik het verbazend jammer, dat er in het korte tijdsbestek eener promotie niet wat dieper op dit zoo actueel en interessant onderwerp kon worden ingegaan. Het is ongetwijfeld een der belangrijkste boschbouw-politische vraagstukken en reeds in 1920, gedurende mijn studententijd, was mij opgevallen, dat in Nederland de oplossing ervan zoo eenvoudig en vanzelfsprekend leek, dat zelfs de studenten-gemoederen er niet door in opstand waren te brengen. Het was in de eerste na-oorlogsjaren moeilijk om een boschbouwer te vinden, die de stelling van van Vloten zou hebben willen verdedigen.

Ik hoop nu in dit artikel te mogen aantoonen, dat de zoo dikwijls gehoorde en alom verspreide meening, als zou het particulier boschbedrijf (alléén om redenen welken dezen bezitsvorm inhaerent zouden zijn), weinig rendabel en tot een langzaam kwijnen en tenslotte verdwijnen gedoemd zijn, geheel onjuist is. Deze, oorspronkelijk uit het buitenland stammende leer, wordt wél dikwijls gehoord en gelezen, doch is zij althans voor ons land, nimmer door feiten aannemelijk gemaakt, laat staan bewezen. De ons tot nogtoe bekende feiten wijzen integendeel op de groote en onverminderde²⁾ belangstelling van de zijde der particulieren voor het boschbezit.

Het particuliere boschbedrijf is ten volle onze aandacht, waardeering en sympathie waard en wij moeten ons weten te behoeden voor uitlatingen, welke onjuist en bovendien door hun algemeen deprimeerende uitwerking op het groote publiek, als *direct schadelijk voor boschbouwbelangen* moeten worden geacht.³⁾

¹⁾ In dit verband is interessant hetgeen van Vloten ook bij de verdediging zijner stelling naar voren bracht, n.l. dat in bijna alle literatuur over de Staatszorg voor den boschbouw in ons land, telkenmale weer wordt opgediepte een passage uit het rapport v. d. Commissie Pierson resp. Cort van der Linden in 1890, welke aanhef luid als volgt: „De Staat, de vertegenwoordiger van de duurzame belangen der Natie, kent de groote prikkel niet van zijne bezittingen in geld te zien omgezet en kan dus geduldig den tijd afwachten, die hem voor den houw het meest gewenscht voorkomt. Hij kan.....” enz. Ook Pierson echter bewijst niet dat particulier eigendom van bosschen aanleiding geeft tot achteruitgang van het totale boschareaal. (Zie ook onder ³⁾).

²⁾ Van Vloten heeft er ook op gewezen, dat het particulier boschbezit vanaf omstr. 1840 tot aan den Wereldoorlog toe, zelfs aanmerkelijk (\pm 82000 ha) was toegenomen.

³⁾ Dergelijke uitlatingen vond ik o.a. in A. J. van Schermbeek: „*Het Boschbedrijf van oeconomisch standpunt beschouwd*”. (Landbouwcourant 1889). Mr. N. G. Pierson, voorzitter d. commissie vanwege de Mij. van Nijverheid 1890. Mr. M. Tydeman Jr. in zijn rede op 18 Dec. 1913, Tweede Kamer (aangehaald op blz. 9. E. D. van Dissel: „*De Toekomst van het Ned. Bosch*”. E. D. van Dissel in „*De Ned. Landb. 1813—1913*” (blz. 341). Rapp. 8Voorst II/12 Comm. inz. Ontg. v. woeste gronden (blz 4) 23 Apr. 1919. F. W. Malsch in „*Het Staatsboschbedrijf*”. (Overdruk uit Vragen v. d. Dag, 1925) blz. 2.

Hoe komt het nu, dat onder de Nederlandsche boschbouwers deze sympathie, dezen moreelen steun voor den particulieren boschbouw, zoo zelden wordt aangetroffen? Is het misschien omdat wij in onze Nederl. Boschbouwvereniging bijna allen Staatsambtenaren in den een of anderen vorm zijn? Deze mogelijkheid is niet uitgesloten. Ik meen evenwel, dat dit verschijnsel ook historisch te verklaren is, als we even bedenken, dat vóór ongeveer 30 jaar geleden in Nederland nog in het geheel geen Staatsboschbeheer bestond. In het jaar 1848 was men nog vrij algemeen van meening, dat alle Staatsbezittingen beter in particuliere handen konden zijn (zie domeinwet). Uitgestrekte domeingronden werden tot in het jaar 1863 nog aan gemeenten en particulieren verkocht. Men moest toen nood-gedwongen *propaganda* maken tegen de uitwerking van deze wet en vóór het *Staatsbosch-idee*. Dit toen nog geheel nieuwe denkbeeld heeft ongetwijfeld in den beginne veel weerstand moeten overwinnen. Zoodra echter het pendulum der publieke meening eenmaal op een hoogtepunt is gebracht, gaat het in versneld tempo naar omlaag, totdat het punt van evenwicht is gepasseerd en dan wordt het hoog tijd onze aandacht weer eens aan de andere zijde van het vraagstuk te wijden, éér de uitslag aan deze zijde onze — zoo goede — bedoelingen, weer teniet doet.

Vóór ik echter hiertoe over ga, wil ik nog even — om eventueele misverstanden te voorkomen — dit eene punt re-
 leveeren. Ik ben *niet tegen Staatsbosschen*. Integendeel, ik ben er van overtuigd, dat Staatsboschbezit en -beheer, ook voor ons land, een uitstekenden vorm van boscheigendom is en ik spreek den wensch uit, dat het zich in de toekomst steeds nog zal blijven uitbreiden. Terwijl echter in tijden van groote oeconomische ontwrichting, zooals wij thans weer be-
 leven, het *particuliere* boschbezit meer dan ooit in zijn bestaan bedreigd wordt en aan de anderen kant het algemeen belang *juist bij particulier boschbezit* in hooge mate betrokken is, lijkt het mij niet van belang ontbloot, ook ten bate van dezen, dikwijls over het hoofd gezienen vorm van boscheigendom het een en ander naar voren te brengen, dat vooral in de laatste decenniën wel eens in het vergeetboek schijnt geraakt te zijn.

Evenals men in het jaar 1899 de vraag had kunnen stellen: „Waarom Staatsbosch?“, is nu de vraag op zijn plaats: „Waarom particulier bosch?“

Het antwoord op deze vraag is 3-ledig.

1. Omdat het particulier boschbezit — in zijn geheel beschouwd — de meest standvastige vorm is die wij kennen.

2. Omdat het particulier boschbezit voor de gemeenschap den goedkoopsten en — mits de Staat voor de juiste voorlichting zorg draagt — ook den meest oeconomischen vorm van beheer vertegenwoordigt.

3. Omdat het particulier boschbezit in Nederland minstens de 13-voudige waarde en oppervlakte beslaat van het Staatsboschbezit.

1. Een van de voornaamste punten, die gemeenlijk als voordeel van Staatseigendom worden aangehaald, is de *zekerheid* en *continuïteit* van beheer. Men brengt dan daarbij gaarne naar voren, dat de boschbouw-politiek van den Staat minder aan conjunctuur en wisselvalligheden onderhevig is dan die van den particulier. ¹⁾ Dit is natuurlijk wel juist wanneer men spreekt van den particulier *als enkeling*. Deze toch zal in tijden van nood nog eerder tot verkoop, tot realiseeren van zijn bezit overgaan dan de Staat en publiekrechtelijke lichamen. Beschouwen we echter den particulieren boscheigendom in zijn geheel dan valt op, dat hier juist tot nog toe een grootere continuïteit van belangstelling is geweest dan bij den Staat. De wisselvalligheden van het particulier bezit schijnen elkander dus wederzijdsch op te heffen.

In het algemeen gesproken, kenmerkt de boscheigenaar in ons land zich door eene groote liefde voor zijn — dikwijls geërfd — boschbezit en tevens door een geest van offervaardigheid. Hij wil — zoo het eenigszins mogelijk is — zijn bosch hiervan weten te trekken. Mij dunkt, een actieve Voorlichtingsdienst zou vele groote en kleine boschbedrijven voor een wissen ondergang kunnen behoeden.

Het is een bekend feit dat de belangstelling van den particulier voor boschbezit reeds vele eeuwen oud is, terwijl die van den Staat (althans in Nederland) tot 30 of hoogstens 50 jaar terug dateert. Men zou misschien geneigd zijn te beweren, dat nu de Staat eenmaal zijn belangstelling heeft getoond, deze voor alle tijden verzekerd is. Zeer zeker is dit te hopen. Men hoede zich echter ook hier voor al te groot optimisme.

Een sprekend voorbeeld van het tegenovergestelde van continuïteit der Staatszorg voor den Boschbouw, vinden wij in de geschiedenis van het Rijksboschbouwproefstation. Over de wenschelijkheid, ja zelfs noodzaak voor de oprichting van een dergelijk Station in Nederland, is eerst gedurende lange

¹⁾ Het duidelijkst werd deze gedachte wel tot uiting gebracht in de rede van wijlen Mr. M. Tydeman Jr., in de Tweede Kamer op 18 Dec. 1913. Hij zeide toen o.a.: „Bij ons erfrecht is duurzaam boschbezit van particulieren op eenigszins groote schaal ondenkbaar. Ik spreek van duurzaam boschbezit, niet van bosschen die na 40, 50 jaar worden geroid, worden kaalgeslagen voor mijnhout; dat is rooibouw, dat is geen rationeele boschbouw. Men kan daarbij dus niet spreken van het creëren van een boschoestand op den bodem van Nederland. Wanneer men spreekt van duurzaam boschbezit, dan is er van particuliere zijde om de door mij genoemde reden, de verbrokkeling der vermogens door het erfrecht, niets te verwachten en dat spreekt vanzelf”.

jaren gedelibereerd,²⁾ zoodat we niet kunnen zeggen dat de Regeering ondoordacht te werk is gegaan. Toch valt nu, na een kortstondig leven van nauwelijks 13 jaar, het Rijksboschbouwproefstation ten offer aan de bezuinigingspolitiek. Wanneer ergens in den boschbouw continuïteit van het allergrootste belang moet worden geacht, dan is het zeker bij een proefstation. Door in tijd van nood dit belang prijs te geven, verliest de Staat m.i. een zijner sterkste argumenten, n.l. dat der gewaarborgde continuïteit.

2. Men kan echter ook nog op andere gronden den Staatsbezitsvorm boven den particulieren verkiezen. Ofschoon ik zekere voordeelen van het Staatsboschbezit (zooals daar zijn: Voordeelen van het Grootbedrijf boven het Kleinbedrijf; voordeel van het Opgaand-bosch met langen omloop; het voorhanden zijn van een Houtvesterscorps, enz.) allerminst ontken, vergeten de voorstanders van het Staatsboschbezit wel eens tegenover deze voordeelen, ook de daaraan verbonden zijnde *kosten* te stellen.

In dit verband kan het misschien geen kwaad er eens op te wijzen, dat de \pm 213.000 ha particuliere bosschen den Staat jaarlijks geen cent aan onderhoud kosten, maar integendeel nog eenige baten (in den vorm van belastingen) in 's lands schatkist doen vloeien, terwijl het ongeveer 13 à 14 maal kleinere Staatsbosch-areaal, zoomede een verdere 25.000 ha, toebehoorende aan gemeenten en publiekrechtelijke lichamen, den Staat jaarlijks duizenden *kost*. Dat de Staatsbosschen in het algemeen ook beter beheerd worden dan de particuliere bosschen, is een punt waarop ik later nog even terug zal komen. Hoe dit echter ook zij, de particuliere bosschen hebben vaak genoeg bewezen, dat zij als het er op aan komt en in tijden van nood, kapbaar en zeer goed bruikbaar hout kunnen leveren. Wat zouden wij in den nood der oorlogsjaren begonnen zijn, zonder het op particulier terrein gekapte hout?

Precies waarom de beheerskosten bij den Staat altijd hooger zijn dan bij den particulier, is niet in een paar woorden te zeggen. Tegenover deze kosten staan ontegenzeggelijk ook zekere voordeelen. In Nederland worden bijv. de Staatsbosschen, op enkele uitzonderingen na, beter beheerd dan die der particulieren. Dit is het gevolg van het aanwezig zijn bij den Staat, van een staf wetenschappelijk- en in-den-praktijk-opgeleide Houtvesters. Bovendien kunnen deze zich door hun grooter aantal specialiseeren op bepaalde onderwerpen van

²⁾ Zie in dit verband Tijdschr. der Nederl. Heidemij. 1897. A. H. Berkhout: *Wenschelijkheid van een Boschbouwproefstation hier te lande*. Voorts 18e Jaarg. Afl. 5 en 6, 1906 E. D. van Dissel: „*Het nut van proefstations voor den Boschbouw*” (inleiding van het onderwerp). A. J. van Schermbeek en A. H. Berkhout (discussie over hetzelfde onderw.) In hetzelfde Tijdschr. 1918 (op blz. 352) A. te Wechel: „*De beteekenis voor wetensch. en praktijk van een Boschbouwproefstation in Nederland*”.

ons bedrijf. Door excursies naar het buitenland blijven zij steeds op de hoogte van het nieuws en belangwekkends, dat daar gepresteerd wordt, en helpen zoodoende den geheelen boschbouw, dat de nieuwere richtingen in het buitenland niet uitsluitend door Staatsambtenaren gelanceerd werden. Ook particulieren hebben vaak in ons vak baanbrekend werk verricht. Ik herinner in dit verband slechts aan de twee namen von Kalitsch (Dauerwald) en Wagner (Blendersaumschlag).

Het groote gevaar van Staatsbeheer is natuurlijk „St. Bureaucratius.” Ik weet niet of in Nederland het Staatsboschbeheer hierop een uitzondering maakt. Er is trouwens al zoo vaak en zoo veel over de gevaren van te vèr doorgedreven ambtenarij geschreven, dat ik werkelijk niet al de daaraan verbonden bezwaren en gevaren behoeft op te noemen. Ik herinner mij in dit opzicht echter een boutade van een mij verder geheel onbekend oeconoom, die eens beweerd zou hebben: „De luiste ambtenaren zijn het minst gevaarlijk, aan hen verliest de Staat slechts het salaris, maar als een ambtenaar ernstig en met volle energie aan 't werk gaat, dan zijn de daarvoor benoodigde Staatsuitgaven niet meer te overzien.” Het is een zeer zeker niet te onderschatten feit, dat de particulier bijna altijd zuiniger en goedkooper „wirschaftet” dan de Staat.

Dankt dus de boschbouw voor een groot gedeelte zijn voortuitgang aan het ambtelijk initiatief, de ambtenaar mag toch nooit aan het oog verliezen, dat hij daartoe door het opgespaarde geld van den particulier eerst in staat werd gesteld.

3. Indien men de wenschelijkheid van behoud van het betaande boschareaal voorop stelt, dan dient men, afgezien van alle theoretische overwegingen, toch in de eerste plaats rekening te houden met den tegenwoordigen bezitsvorm.

Emigratie van de plattelandsbevolking naar de steden in tijden van werkeloosheid, kan deze slechts verergeren. Al hetgeen de bestaansmogelijkheid op het platteland bevordert, moet derhalve worden aangemoedigd. Het bosch nu maakt het platteland bewoonbaarder, o.a. door werkverschaffing in de koudte maanden, wanneer daaraan juist de grootste behoefte is.

In slecht beheerde bosschen is de werkgelegenheid veel geringer dan in de deskundig beheerde boschbedrijven. Waar nu juist in tijden van nood en van oeconomische ontwrichting der maatschappij, de gemeenschapsbelangen eenerzijds verruiming der werkgelegenheid ten plattelande eischen, anderzijds echter ook bij het behoud der particuliere bosschen direct zijn geïnteresseerd, lijkt mij de *intensiveering van het particuliere boschbedrijf de beste oplossing van dit vraagstuk* te zijn.

Een goed geregelde en actieve voorlichtingsdienst van Staatswege is hier het aangewezen middel.